

เครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ : รูปแบบ ความสวยงาม ในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์
Creativity Jewelry : Form and Elegance in the Period of Creative Economy

กาญจพงศ์ จงชานสีโท
Panupong Jangchamsittho

เครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ : รูปแบบ ความสวยงาม ในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์
Creativity Jewelry : Form and Elegance in the Period of Creative Economy

ภาณุพงศ์ จงชานสีทโธ*
Panupong Jangcharnsittho

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเรื่อง ประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของเครื่องประดับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ความสำคัญของเครื่องประดับที่มีต่อเศรษฐกิจไทยในฐานะสินค้า 1 ใน 10 ของการส่งออก การสร้างสรรค์เครื่องประดับกับวิถีชีวิตของผู้คนที่แบ่งเป็น 3 ยุคคือ ยุคแห่งการเรียนรู้ ยุคแห่งการสวมใส่ ยุคแห่งการสร้างสรรค์ โดยที่ ยุคแห่งการเรียนรู้ มีการใช้ความคิดสร้างสรรค์กับงานเครื่องประดับอยู่ในระดับน้อย รูปแบบเครื่องประดับส่วนใหญ่เป็นแบบโบราณ ยุคแห่งการสวมใส่ มีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในระดับมากขึ้น รูปแบบเครื่องประดับเริ่มพัฒนาเป็นแบบสมัยใหม่ ส่วนยุคแห่งการสร้างสรรค์นั้น เป็นยุคที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์พัฒนาถึงขั้นสูงสุด รูปแบบเครื่องประดับจึงเป็นรูปแบบร่วมสมัยและเป็นแนวศิลปะ รูปแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ จำแนกเป็น 3 ประเภทคือ รูปแบบที่เกิดจากการใช้วัสดุ การใช้เทคนิคการผลิต และการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรม เครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ในยุคของเศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้น อาจไม่ใช่ระดับเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่สูงมากนัก เพียงแต่สามารถแสดงออกถึงความคิด จินตนาการ ของผู้ออกแบบในเชิงสร้างสรรค์ที่เด่นชัด และสุดท้ายคือเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน จะเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับยุคดังกล่าวได้มากที่สุด เนื่องจากผู้คนเริ่มแสวงหาสิ่งใหม่ให้กับตนเองและไม่ยึดติดกับความคิดเดิม เครื่องประดับจึงมีทั้งรูปแบบที่สามารถใช้ในชีวิตประจำวันและเครื่องประดับแนวศิลปะ (Jewelry Art)

คำสำคัญ : เครื่องประดับ สร้างสรรค์ รูปแบบ ความสวยงาม เศรษฐกิจสร้างสรรค์

Abstract

The academic article is presenting history and development of the jewelry, its significant toward Thai's economy as one of the top ten exporting product, its creativity related to human which could be divided to 3 stages i.e. stage of learning, in which less creativity applied to the jewelry, stage of wearing, in which more creativity applied and stage of creativity, and the stage of creativity, which shows the most level of creativity applied and change the form of jewelry to be contemporary art. The journal is also presenting the form of jewelry creativity which could be considered being effected from material utilization, production technique and cultural background. Although there is not much high technology and innovation utilized in creative jewelry

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สุทรสิงห์ทองและเครื่องประดับ คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ อีเมลล์ : panupong@mutl.ac.th

in stage of creative economy, but the jewelry could represent the idea, imagination of the designer. The last point of the journal is the significant of creative jewelry to the context of Thai society. Creative jewelry could be accordingly applied to the society of Thai as people are looking for creativity and innovation. Tradition is no longer to be adhered. The form of jewelry could be found in both for daily life and jewelry art.

Key words : Jewelry, Creative , Form , Elegance , Creative economy

บทนำ

เครื่องประดับเป็นสิ่งควบคู่กับการแต่งกายของมนุษย์ตั้งแต่สมัยยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงปัจจุบัน ดังที่ รสขง ศรีลิโก (2557: 113-125) นักวิชาการท่านหนึ่ง ได้อธิบายความหมายของเครื่องประดับไว้ในสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่ม 34 เรื่องที่ 4 อย่างน่าสนใจว่าเครื่องประดับ หมายถึง สิ่งที่มีนุษย์ออกแบบ สร้างสรรค์ และผลิตขึ้นเพื่อใช้ประดับตกแต่งร่างกายให้สวยงามใช้ได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง เช่น แหวน ต่างหู กำไลข้อมือ สร้อยคอ ฯลฯ เครื่องประดับของแต่ละประเทศย่อมมีรูปร่างลักษณะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความเชื่อ รสนิยม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และการเมือง การปกครองแต่ละท้องถิ่น หากกล่าวถึงเครื่องประดับโดยทั่วไป เรามักนึกถึงของสวยงามที่มนุษย์ใช้ตกแต่งบนร่างกาย นอกเหนือจากเสื้อผ้าหรือเครื่องนุ่งห่มที่ผู้คนใช้อยู่เป็นประจำ นอกจากนี้เครื่องประดับยังสามารถจำแนกความหมายได้ 3 ประการคือ 1) ความหมายโดยทั่วไป หมายถึง วัตถุหรือสิ่งของที่ใช้ประดับตกแต่งร่างกายเพื่อความสวยงาม หรือเพื่อแสดงถึงสถานภาพทางสังคม

2) ความหมายในเชิงพาณิชย์ หมายถึงวัตถุหรือสิ่งของที่ผู้หนึ่งผู้ใดผลิตขึ้นเพื่อจำหน่ายให้แก่ผู้อื่นสำหรับใช้ตกแต่งร่างกาย เครื่องประดับในความหมายนี้จึงมักสร้างขึ้นจากวัสดุที่มีมูลค่า หรือมีรูปลักษณะซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยนั้นๆ และมักมีการผลิตเป็นจำนวนมากในระบบอุตสาหกรรมที่ทำการการค้า เพื่อให้สามารถจำหน่ายได้มากขึ้น ทั้งนี้ รายละเอียดของการสร้างสรรค์จะแตกต่างกันไปจากเครื่องประดับในความหมายอื่น เช่น ต้องมีการสำรวจความต้องการของผู้บริโภค ความสนใจต่อรูปแบบ ณ เวลานั้นๆ หรือแนวโน้มของสมัยนิยมที่มีผลต่อรสนิยมของผู้บริโภคในแต่ละฤดูกาล ตลอดจนความสะดวกสบายในการสวมใส่ และ

3) ความหมายในเชิงสร้างสรรค์และศิลปะ หมายถึง วัตถุหรือสิ่งของที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อใช้สวมใส่บนร่างกาย โดยมีความสัมพันธ์ต่อจิตใจ สามารถสร้างให้เกิดความรู้สึกและอารมณ์ต่างๆ ทั้งต่อผู้ใส่เองและผู้พบเห็น ผู้สร้างสรรค์งานเครื่องประดับตามความหมายนี้ อาจเรียกว่าเป็น “ศิลปิน” มิใช่ “ช่าง” เนื่องจากมีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อแนวความคิดของผู้สร้างสรรค์ผ่านชิ้นงานเครื่องประดับไปสู่ผู้ชม

จากความหมายทั้ง 3 ประการที่กล่าวมานี้ ผู้เขียนในฐานะที่สอนทางด้าน การออกแบบเครื่องประดับในสถาบันอุดมศึกษาจึงสรุปสาระสำคัญในความหมายของเครื่องประดับพอสังเขปว่า เครื่องประดับหมายถึง สิ่งของเครื่องใช้ที่ใช้ประดับหรือตกแต่งร่างกายนอกเหนือจากเสื้อผ้า เพื่อจุดประสงค์ให้เกิดความสวยงาม และเสริมบุคลิกของแต่ละบุคคล ซึ่งมูลเหตุของการสวมใส่เครื่องประดับนั้นเริ่มต้นจากการสักร่างกายและแฝงด้วยความเชื่อ หลายประการเช่น เพื่อเป็นเครื่องรางของขลัง ป้องกันอาวุธจากศัตรูและภูตผีปีศาจ เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงความเป็นพวกพ้อง เพื่อชมขวัญศัตรู หรือเพื่อให้เกิดความสวยงามและดึงดูดเพศตรงข้าม วัสดุที่ใช้ทำเครื่องประดับในยุคนั้น มักเป็นวัสดุธรรมชาติที่หาได้ง่ายรอบตัวเช่น เปลือกหอย หนังกิ้งก่า และ

สัตว์ เขี้ยวสัตว์ รากไม้ เป็นต้น ในยุคต่อมาเมื่อมนุษย์รู้จักการใช้โลหะ จึงได้นำโลหะชนิดต่าง ๆ มาหลอมและแปรรูปเป็นเครื่องประดับ นอกเหนือจากการนำมาทำสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน โลหะในยุคแรกอาจเป็นพวกเหล็ก ทองแดง ทองเหลือง ต่อมาเมื่อกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไป เริ่มรู้จักใช้โลหะทองคำ และโลหะเงิน มาทำเครื่องประดับเนื่องจากเป็นโลหะที่มีมูลค่าสูง โลหะเงินเป็นโลหะที่มีค่ารองจากโลหะทองคำ อีกทั้งยังเป็นโลหะที่เป็นทางเลือกหนึ่งนอกเหนือจากทองคำ ซึ่งทองคำคงเป็นโลหะที่มีมูลค่าสูงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ส่งผลให้ผู้คนส่วนหนึ่งนิยมใช้โลหะเงินในการทำเครื่องประดับ อาจเนื่องจากปัจจัยอื่นนอกเหนือจากปัจจัยเรื่องมูลค่า เช่น สีของโลหะเงินที่มีสีขาวเงาซึ่งให้ความรู้สึกถึงความบริสุทธิ์ หรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับโลหะเงินที่เชื่อว่าสามารถเป็นเครื่องรางของขลังป้องกันภูติผีปีศาจ ชั่วร้ายต่างๆ นอกจากนี้ ผู้คนในยุโรปยังนิยมนำโลหะเงินมาทำเครื่องประดับและสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันอย่างแพร่หลาย จนเฝ้าในภาคเหนือตอนบน(ล้านนา) ส่วนใหญ่นิยมใช้เครื่องประดับเงินตกแต่งร่างกายและเสื้อผ้าประจำเฝ้า หรือแม้กระทั่ง ผู้คนที่เป็นคนเมืองในล้านนาก็ยังนิยมสวมเครื่องประดับเงิน เพื่อตกแต่งร่างกายควบคู่กับเสื้อผ้า และเสริมบุคลิกภาพของตนเอง แต่อย่างไรก็ตามเครื่องประดับทองคำยังคงเป็นที่นิยมของผู้คนอีกกลุ่มหนึ่งที่เกิดจากปัจจัยหลายประการเช่น ฐานะ ธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ บุคลิก เป็นต้น นอกจากนี้หากมองในประเด็นของการรับรู้ทางกายและจิตใจนั้น เครื่องประดับทองคำใช้โลหะทองคำทำตัวเรือน ซึ่งสีของทองคำนั้นมีสีเหลืองทองที่ผู้คนทั่วไปให้การยอมรับว่าเป็นสีของความมีคุณค่า ความเจริญรุ่งเรือง นอกจากนี้ สุภาวี ศิรินคราภรณ์ (2553 : 33-45) นักวิชาการท่านหนึ่งได้อธิบายอย่างสอดคล้องกันว่า เครื่องประดับเป็นสิ่งหนึ่งในกระแสวัฒนธรรมที่ใช้ควบคู่มาพร้อมกับเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายอื่นๆ ในสมัยโบราณการตกแต่งร่างกาย ใช้วิธีสักร่างกาย หรือใช้สีเขียนบนผิวหนัง การเขียนสีบนผิวหนังพบครั้งแรกในสมัยอียิปต์ เมื่อประมาณ 2,000 ปี ก่อนคริสต์ศักราช คำว่า “สัก” ในภาษาไทย ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Tattoo และคำว่า Tattoo มาจากภาษาไฮโตว่า Tatau ซึ่งมีความหมายเกี่ยวกับ การทำเครื่องหมายส่วนการแต่งกายด้วยวัตถุ มีการตกแต่งด้วยทองคำ พบหลักฐานการใช้ทองคำมาทำเป็นเครื่องประดับ ในสมัยอียิปต์ และกรีกโบราณ เครื่องประดับเป็นสิ่งที่สามารถบอกประวัติความเป็นไปในสมัยประวัติศาสตร์ได้ เป็นสื่อสัญลักษณ์ที่บอกถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม นิสัยใจคอของผู้ใช้ได้เป็นอย่างดี เครื่องประดับนอกจากจะใช้ประดับร่างกายเพื่อความสวยงามแล้ว ยังบอกตำแหน่ง ฐานะ ยศศักดิ์ได้ เช่น ชาวอเมริกันอินเดียนที่อยู่ตามเผ่าต่างๆ จะใช้สีหรือขนนกประดับร่างกาย และสีหรือขนนกนี้จะบอกตำแหน่งของผู้ใช้ ในขณะที่เดียวกันเครื่องประดับยังบอกฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าของได้อีกด้วย

ความสำคัญของเครื่องประดับที่มีต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยนั้น สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (2561 : ออนไลน์) ระบุว่าประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตเครื่องประดับที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลกทั้งในด้านการออกแบบและการผลิต เครื่องประดับของไทยจึงได้รับการยอมรับในศักยภาพระดับโลก โดยที่การออกแบบเครื่องประดับนั้นได้แสดงถึงคุณค่าและสะท้อนถึงภูมิปัญญา วัฒนธรรม และความเป็นอัตลักษณ์ของไทยได้เป็นอย่างดี รวมถึงการยอมรับอย่างแพร่หลาย ส่วนการผลิตนั้น มีแรงงานที่มีทักษะฝีมือขั้นสูงที่สามารถผลิตชิ้นงานได้อย่างละเอียด ประณีต สวยงาม เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายเช่นกัน จากข้อมูลของกระทรวงพาณิชย์ (2562 : ออนไลน์) รายงานว่าสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศไทย 10 อันดับในปี 2561 นั้น สินค้าอัญมณีและเครื่องประดับมีมูลค่าการส่งออกเป็นลำดับที่ 3 มากถึง 3.83 แสนล้านบาท รองจากสินค้าคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีมูลค่าการส่งออกเป็นลำดับที่ 1 เป็นเงิน 3.83 แสนล้านบาท ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเครื่องประดับเป็นสินค้ามีความสำคัญในลำดับต้นๆ นอกจากนี้แล้วหากพิจารณาในประเด็นของความต้องการของผู้คนในยุคปัจจุบันพบว่า ยังนิยมสวมใส่เครื่องประดับอย่างต่อเนื่องและแพร่หลาย ถึงแม้เครื่องประดับเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย มีราคาสูง และไม่จัดอยู่ในปัจจัย 4 ของมนุษย์

คือ เสื้อผ้า ยารักษาโรค อาหาร และที่อยู่อาศัย แต่ทั้งนี้ผู้คนยังคงสวมใส่เครื่องประดับเพื่อเสริมบุคลิกและเพื่อประดับตกแต่งร่างกายให้สวยงามนอกเหนือจากเสื้อผ้า

สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลให้เครื่องประดับได้รับความนิยมในระดับของผู้บริโภคและระดับของการส่งออกจำหน่าย ทั้งในและต่างประเทศ นอกเหนือจากการผลิตของช่างฝีมือที่มีทักษะขั้นสูง คือ การออกแบบที่ทำมีความแตกต่างจากเดิมทั้งรูปแบบ ลวดลาย อัญมณี และวัสดุ สำหรับผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์รูปแบบคือนักออกแบบเครื่องประดับ ซึ่งประเทศไทยมีนักออกแบบที่มีความคิดสร้างสรรค์เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย

การสร้างสรรค์เครื่องประดับกับวิถีชีวิตของผู้คน

ดังที่กล่าวแล้วในตอนต้นว่า เครื่องประดับเป็นสิ่งของมีค่าที่ใช้ประดับตกแต่งร่างกายของผู้คนให้มีความสวยงาม เพื่อเสริมบุคลิกภาพของตนเอง เครื่องประดับเป็นสิ่งควบคู่กับผู้คนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง ดังคำกล่าวที่ว่า “ไถ่งามเพราะขน คนงานเพราะแต่ง” ผู้เขียนจึงวิเคราะห์วิถีชีวิตของผู้คนที่สวมใส่เครื่องประดับ ซึ่งไม่อาจชี้ชัดได้ว่าอยู่ในช่วงปีพุทธศักราชใด แต่เป็นการวิเคราะห์จากประสบการณ์ในการออกแบบเครื่องประดับและสังเกตจากบุคลิก รสนิยมของผู้คนในสังคมไทย ซึ่งสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ การออกแบบเครื่องประดับที่ระบุไว้ในสารานุกรมบริเตนนิกา (Britannica) (<https://www.britannica.com>.2019 : 1) โดยสามารถจำแนกเป็นยุคที่เกี่ยวข้องกับเครื่องประดับได้ 3 ยุค ดังนี้คือ

1. ยุคแห่งการเรียนรู้ ยุคนี้เริ่มต้นจากสังคมแห่งเกษตรกรรม ซึ่งในยุคนั้นผู้คนอาจไม่ให้ความสำคัญกับการสวมใส่เครื่องประดับมากนัก ประกอบกับมีจำนวนประชากรน้อย อีกทั้งโลหะทองคำซึ่งเป็นสิ่งมีมูลค่าสูง จะถูกนำมาใช้เป็นหลักในการทำตัวเรือนเครื่องประดับ และมีราคาที่สูงที่ผู้คนกำลังทรัพย์ซื้อหามาใส่ได้ แต่ก็มีจำนวนไม่แพร่หลายมากนัก ในเชิงของสังคมนั้นผู้คนอาจไม่ได้ติดต่อสื่อสารระหว่างกันในวงกว้าง ส่งผลให้ความคิดของผู้คนไม่มีความหลากหลายที่จะสร้างสรรค์รูปแบบเครื่องประดับ ดังนั้นรูปแบบเครื่องประดับในสมัยนั้นอาจเป็นเพียงรูปแบบที่ได้จากการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากสิ่งรอบตัวที่เป็นธรรมชาติ หรือความคิดของตนเองที่ไม่มีความคิดสร้างสรรค์มากนัก หรืออาจเป็นเพียงรูปแบบคล้ายกับเครื่องประดับโบราณ มีการใช้โลหะเงินเข้ามาทำตัวเรือนเครื่องประดับทดแทน และควบคู่กับโลหะทองคำ ที่มีแนวโน้มราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง สำหรับการผลิตชิ้นงานนั้นเน้นการทำด้วยมือ (Hand Made) เป็นส่วนใหญ่ นิยมใช้เส้นโค้ง และรูปทรงอิสระ แต่มีความประณีต สวยงาม สะท้อนคุณค่าทางจิตใจมากกว่าคุณค่าทางกาย ซึ่งคุณค่านั้นอาจเกิดจากร่องรอยของเครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ ที่ปรากฏอยู่บนชิ้นงานเครื่องประดับ เช่น ร่องรอยการทุบของค้อน ร่องรอยของเหล็กตอกลวดลาย เป็นต้น ตัวเรือนเครื่องประดับบางรูปแบบอาจไม่นิยมพลอยหรืออัญมณีประดับเนื่องจากชนิดของอัญมณีในยุคนั้นมีจำนวนไม่มาก ตัวอย่างรูปแบบเครื่องประดับเช่น เครื่องประดับทองคำโบราณ เครื่องประดับเงินโบราณ เป็นต้น ยุคแห่งการเรียนรู้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจ ความละเอียดประณีต และความสามารถเชิงออกแบบเครื่องประดับพื้นฐานของผู้คน ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 รูปแบบเครื่องประดับในยุคแห่งการเรียนรู้

ที่มา : ภาพถ่ายโดยนายภาณุพงศ์ จงขานสีโท ผู้เขียน จากร้านค้าที่จำหน่ายเครื่องประดับ

2. ยุคแห่งการสวมใส่ ยุคนี้เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากประชากรมีจำนวนมากขึ้น ผู้คนเริ่มติดต่อสื่อสารถึงกันอย่างกว้างขวาง เริ่มสั่งสมประสบการณ์มากขึ้น มีการให้ความสำคัญกับบุคลิก รสนิยมของตนเอง มีการดำเนินการอย่างเป็นแบบแผน มีการเรียนรู้จากสิ่งต่างๆ ทั้งในเรื่องของรูปแบบ วัสดุ ลวดลาย เริ่มมีกฎเกณฑ์ทางสังคม มีการแบ่งชนชั้นฐานันดร มีความเชื่อจากสิ่งที่เป็นนามธรรม แล้วนำนามธรรมมาตีความสู่รูปธรรม วิถีเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ได้ส่งอิทธิพลถึงการสร้างสรรค์รูปแบบเครื่องประดับ เพื่อสนองต่อการรับรู้ในสิ่งที่มนุษย์ได้พบเห็น รูปแบบเครื่องประดับในยุคนี้เริ่มมีเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบโบราณที่ใช้เส้นโค้งและรูปทรงอิสระ มาเป็นรูปทรงเรขาคณิต ที่ใช้เส้นตรง ให้ความรู้สึกถึงความมั่นใจ มั่นคง แข็งแรง มีการใช้เครื่องประดับเงินอย่างแพร่หลายอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างทางเลือกให้แก่ตนเองนอกเหนือจากเครื่องประดับทองคำซึ่งมีราคาสูง นอกจากนี้แล้วผู้คนเริ่มรู้จักวัสดุอื่นๆ ที่หลากหลายนอกจากโลหะทองคำและเงิน เช่น พลาสติก เชือก หนังสัตว์ กระจกอะครีลิก ฯลฯ เพื่อนำมาสร้างรูปแบบเครื่องประดับเทียม (Costume Jewelry) ในยุคนี้รูปแบบอาจยังไม่หลากหลายเช่นกัน แต่เน้นการสวมใส่เพื่อเสริมบุคลิก และแสดงฐานะของตนเอง แต่มีการเปลี่ยนวัสดุมาทำชิ้นงานเครื่องประดับ มีชนิดของอัญมณีสำหรับประดับตัวเรือนที่หลากหลายชนิด สำหรับการผลิตนั้นเริ่มมีเครื่องจักรมาช่วยอำนวยความสะดวกในบางขั้นตอน เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว ผลิตได้จำนวนมาก ดังนั้นรูปแบบเครื่องประดับในยุคนี้มีความหลากหลายทั้งรูปแบบและวัสดุ จนเกิดเป็นรูปแบบสมัยใหม่ (Modern Style) ที่เน้นการใช้เส้นตรงและรูปทรงเรขาคณิต ยุคแห่งการสวมใส่แสดงให้เห็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาความสามารถเชิงออกแบบเครื่องประดับ การสร้างแรงบันดาลใจ การให้ความสำคัญกับบุคลิกของตนเอง การผลิต และการประยุกต์ใช้วัสดุ ดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 รูปแบบเครื่องประดับในยุคแห่งการสวมใส่

ที่มา : ภาพถ่ายโดยนายภาณุพงศ์ จงขานสิทธิ์ ผู้เขียน จากร้านค้าที่จำหน่ายเครื่องประดับ

3. ยุคแห่งการสร้างสรรค เป็นยุคที่ผู้คนเริ่มมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) มากและแพร่หลายมากขึ้น มีผู้คนที่เป็นเพศที่ 3 อย่างแพร่หลาย สุภาพบุรุษเริ่มให้ความสำคัญในการใช้เครื่องประดับ มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในรูปแบบเครื่องประดับ และช่วยในการผลิตชิ้นงานเครื่องประดับ การสร้างแรงบันดาลใจอาจไม่ต้องอาศัยหรือจับต้องธรรมชาติที่เป็นของจริง แต่อาศัยสื่อออนไลน์ช่วยในการสืบค้น ส่งผลให้ผู้คนเริ่มห่างไกลจากธรรมชาติที่เสมือนจริง รูปแบบเครื่องประดับมีให้ผู้คนได้รับรู้และมองเห็นอย่างหลากหลาย โดยไม่จำกัดเฉพาะในพื้นที่ของตนเองแต่สามารถมองเห็นรูปแบบเครื่องประดับจากทั่วโลกได้ โดยอาศัยการติดต่อสื่อสารจากเครื่องมือดังกล่าว ประกอบกับอิทธิพลต่างๆ ล้วนมีเป็นสิ่งกระตุ้นในการสร้างแรงบันดาลใจใหม่ มีการเข้าสู่สุนทรียศาสตร์ที่เป็นสากล เริ่มมีการใช้ความคิดสร้างสรรค์เครื่องประดับ และจินตนาการอย่างต่อเนื่องขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง ทั้งด้านรูปแบบ ธีม ลวดลาย สี วัสดุ และการผลิต เครื่องประดับยังคงเป็นรูปแบบสมัยใหม่ (Modern Style) แต่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ที่ซับซ้อน เน้นการผลิตเป็นจำนวนมาก (Mass Production) โดยใช้เครื่องจักร ในระบบอุตสาหกรรม อาจมีการใช้นวัตกรรม (Innovation) มาช่วยในการออกแบบและการผลิต แต่อย่างไรก็ตามยังมีผู้คนส่วนหนึ่งที่ต้องการรูปแบบเครื่องประดับรูปแบบสมัยใหม่ที่ยังคงเค้าโครงรูปแบบโบราณอยู่ จึงเกิดเป็นรูปแบบเครื่องประดับร่วมสมัย (Contemporary Style) ซึ่งเป็นรูปแบบเครื่องประดับที่ผสมผสานระหว่างเครื่องประดับโบราณและสมัยใหม่ นอกจากนี้ในยุคแห่งการสร้างสรรคอาจเป็นการนำศิลปะมาผสมผสานให้เป็นเป็นแนวศิลปะที่เรียกว่า ศิลปะเครื่องประดับ (Jewelry Art) อีกด้วย ซึ่งเป็นผลงานที่อาจไม่เน้นการสวมใส่ได้จริงในชีวิตประจำวัน แต่อาจเป็นแสดงหรือสะท้อนความคิด จินตนาการ ของนักออกแบบ

ดังนั้นรูปแบบเครื่องประดับในยุคความคิดสร้างสรรค์นี้จึงเป็นรูปแบบที่เน้นความคิดสร้างสรรค์ มีความหลากหลายตอบสนองต่อความต้องการของผู้คนที่หลากหลายเช่นกัน ทั้งสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี และผู้คนที่เพศที่ 3 ยุคแห่งการสร้างสรรค แสดงให้เห็นความสามารถของผู้คนในการคิดสร้างสรรค์ซึ่งเป็นนามธรรมมาสู่รูปธรรม การแข่งขัน การเข้าถึง การสร้างแรงบันดาลใจ รวมถึงการให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคล (individual difference) ดังตัวอย่างรูปที่ 3

รูปที่ 3 ตัวอย่างรูปแบบเครื่องประดับในยุคแห่งการสร้างสรรค

ที่มา : Anthony Roussel.(2019). <https://expostulations.wordpress.com/tag/contemporary-jewelry/>

รูปแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์

เครื่องประดับถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีขนาดเล็ก แต่มีราคาสูง เนื่องจากปัจจัยหลายประการเช่น รูปแบบที่ออกแบบ วัสดุที่ใช้ทำตัวเรือน อัญมณีหรือพลอยที่ใช้ประดับ กระบวนการผลิต ฯลฯ แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ถือเป็นอุปสรรคของผู้คนในการสร้างสรรค์ชิ้นงานเครื่องประดับออกมาสู่ท้องตลาด เนื่องจากผู้คนมีความคิดสร้างสรรค์ในตัวเอง ความคิดสร้างสรรค์บางคนอาจถูกถ่ายทอดออกมาเป็นรูปแบบเครื่องประดับรูปแบบที่แตกต่างจากเดิมอย่างเป็นรูปธรรม บางคนมีความคิดสร้างสรรค์ที่อยู่ภายในแต่ไม่อาจออกมาเป็นรูปธรรม ความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) เหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดรูปแบบเครื่องประดับใหม่อย่างต่อเนื่อง ดังที่ ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2548 : 44) อธิบายว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถพิเศษของมนุษย์ในการจินตนาการและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ทั้งในด้านการผลิต รวมถึงกระบวนการแก้ปัญหาที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์และจรรโลงสังคมประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า นอกจากลักษณะการคิดสร้างสรรค์ดังกล่าวนี้แล้ว ยังมีสามารถมองความคิดสร้างสรรค์ในหลาย ซึ่งอาจจะมองในแง่ที่เป็นกระบวนการคิดมากกว่าเนื้อหาการคิด โดยที่สามารถใช้ลักษณะการคิดสร้างสรรค์ในมิติที่กว้างขึ้น เช่นการมีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบผลงานต่างๆ ให้หลากหลายไม่ซ้ำแบบเดิม เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะการคิดสร้างสรรค์ในเชิงวิชาการ แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะการคิดสร้างสรรค์ ที่กล่าวนั้นต่างก็อยู่บนพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ โดยที่บุคคลสามารถเชื่อมโยงนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี

ในนิยามและความหมายของความคิดสร้างสรรค์นี้ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าหากนำมาประยุกต์ใช้กับงานออกแบบเครื่องประดับในบริบทของสังคมปัจจุบันนี้ จะส่งผลให้ได้รูปแบบเครื่องประดับที่หลากหลายขึ้นทั้งในด้านรูปแบบ ความสวยงาม หลวดลาย การผลิต และวัสดุ สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน รูปแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ ในบทความวิชาการนี้ สามารถจำแนกออกเป็น 3 รูปแบบดังนี้คือ

1. เครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากการใช้วัสดุ เป็นเครื่องประดับที่เน้นความสวยงามของวัสดุเป็นหลัก ซึ่งในปัจจุบันมีวัสดุหลากหลายชนิดรอบตัวมนุษย์ที่สามารถนำมาทำชิ้นงานเครื่องประดับได้ เช่น กระดาษ พลาสติก ไม้ เชือก ลูกปัด วัสดุสังเคราะห์อื่นๆ ฯลฯ หรือบางชิ้นอาจเป็นการนำวัสดุต่างชนิดกันมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน เช่น ผักกาดกับโลหะ เป็นต้น ความสวยงามของเครื่องประดับรูปแบบนี้อยู่ที่ลวดลาย พื้นผิว ของวัสดุแต่ละชนิดที่นำมาประยุกต์ใช้ เนื่องจากวัสดุบางชนิดอาจเป็นวัสดุเหลือใช้ แต่เมื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นรูปแบบเครื่องประดับอย่างประณีต แล้ว ส่งผลให้ชิ้นงานเครื่องประดับนั้นมีมูลค่ามากขึ้น หรือบางกรณีอาจเกิดจากการนำวัสดุต่างสีกัน มาจัดองค์ประกอบให้เกิดการตัดกันของน้ำหนักสี เกิดเป็นลวดลายใหม่บนตัวเรือนเครื่องประดับ ดังตัวอย่างรูปที่ 4

รูปที่ 4 ตัวอย่างรูปแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากการใช้วัสดุ

ที่มา : ผลงานนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 วิชาเอกออกแบบเครื่องประดับ

2. เครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากการใช้เทคนิคการผลิต เป็นเครื่องประดับที่เน้นความสวยงามของวิธีการหรือเทคนิคการผลิต เช่น การฉลุ การขึ้นรูป การพับ การต่อชน การใช้สีตกแต่ง ฯลฯ เป็นต้น เครื่องประดับรูปแบบนี้อาจแสดงคุณค่าของวัสดุควบคู่กันไป แต่มีความโดดเด่นที่เทคนิคของการผลิตหรือการขึ้นรูปตัวเรือน ความสวยงามของเครื่องประดับรูปแบบนี้อยู่ที่เทคนิคและวิธีการขึ้นรูป เนื่องจากเทคนิคเหล่านี้เมื่อนำมาใช้กับตัวเรือนเครื่องประดับมักจะเห็นลักษณะพื้นผิวเป็นมิติในลักษณะของภาพนูนต่ำ นูนสูง และลอยตัว เช่น การนำไม้ชนิดต่างๆ มาทำตัวเรือนเครื่องประดับ ด้วยวิธีการฉลุหรือเจาะรูวงเล็กให้เกิดเป็นลวดลาย แล้วฝังสีลงไปในเรื่องให้เกิดการตัดกันอย่างสวยงามของสีที่ใช้กับสีของเนื้อไม้ การนำกระดาษสีมาพับเป็นจีบคล้ายการพับจีบของพานบายสี แล้วเกิดเป็นรูปทรงคล้ายดอกไม้ เป็นต้น ดังตัวอย่างรูปที่ 5

รูปที่ 5 ตัวอย่างรูปแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากการใช้เทคนิคการผลิต

ที่มา : ผลงานนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 วิชาเอกออกแบบเครื่องประดับ

3. รูปแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรม เป็นเครื่องประดับที่เน้นการบอกเล่าเรื่องราวทางวัฒนธรรมของสถานที่ ท้องถิ่น พื้นที่ใด พื้นที่หนึ่ง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมีคุณค่าความสวยงามทางศิลปะและการออกแบบ ในแต่ละแห่งมีต้นทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ที่แตกต่างกัน สามารถนำมาสร้างแรงบันดาลใจในการออกแบบเครื่องประดับได้โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมและไม่ให้เสียคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิมไป ความสวยงามของเครื่องประดับรูปแบบนี้ อยู่ที่การนำรูปทรง เนื้อหา เรื่องราวที่เป็นรูปธรรม ซึ่งอยู่ในวัฒนธรรมนั้น หรือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมนั้นมาคลี่คลาย จัดองค์ประกอบเป็นตัวเรือนเครื่องประดับอย่างลงตัว แล้วสามารถสะท้อนความรู้สึกหรือกลิ่นอายของวัฒนธรรมแต่ละแห่ง เช่น การนำลวดลายภาพอักษณภาพภาษาเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย มาประยุกต์ใช้แล้วออกแบบเป็นเครื่องประดับชุด การนำลวดลายปูนปั้นรูปสัตว์หิมพานต์ภายในศาสนสถานในล้านนามาประยุกต์ดัดแปลงเป็น

เครื่องประดับชุด การนำลวดลายที่เกิดจากการทำเส้นสีขดบนภาชนะแอนทิก (Antique) ของหมู่บ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัด เชียงใหม่ มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องประดับชุด เป็นต้น ดังตัวอย่างรูปที่ 6

รูปที่ 6 ตัวอย่างรูปแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรม

ที่มา : ผลงานนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 วิชาเอกออกแบบเครื่องประดับ

เครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ในยุคของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากรูปแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ที่น่าเสนอนี้เห็นได้ว่า การใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบเครื่องประดับทำให้เกิดรูปแบบเครื่องประดับที่หลากหลาย มีความสวยงาม และมีความแปลกใหม่มากขึ้น การใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบเครื่องประดับ อาจไม่ได้รูปแบบเครื่องประดับที่ใหม่แบบก้าวกระโดด แต่เป็นลักษณะของการพัฒนารูปแบบทีละขั้นตอนแล้วแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาขึ้นจากเครื่องประดับรูปแบบเดิม ซึ่งในปัจจุบันเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์นับเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าและความสวยงามของเนื้อวัสดุและอัญมณีที่ประดับตัวเรือน อยู่ในยุคหรือสอดคล้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ของประเทศไทย ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์นี้ อภิสิทธิ์ ไส้ตู่ (2561 : 28-33) ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อธิบายว่า เป็นแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม และเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่สร้าง “มูลค่าทางเศรษฐกิจ” และ “คุณค่าทางสังคม” ซึ่งตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในตลาดโลกได้ หรืออาจพูดในอีกประเด็นหนึ่ง คือ “การสร้างมูลค่าสินค้า หรือบริการที่เกิดจากความคิดของมนุษย์” ดังนั้นงานเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ตามความหมายนี้ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าเป็นผลงานหรือสินค้าที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของผู้คน ที่ใช้การเชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม แล้วเกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ เครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ยังจัดอยู่ในกลุ่มงานสร้างสรรค์ตามลักษณะงาน (Functional Creation) นอกเหนือจากงานแฟชั่น งานสถาปัตยกรรม งานโฆษณา และซอฟต์แวร์

การพัฒนาารูปแบบเครื่องประดับให้มีความสร้างสรรค์นั้นผู้เขียนมีความคิดเห็นว่า ไม่จำเป็นต้องใช้ระดับของนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีขั้นสูงมากนัก แต่อาจมีการพัฒนาเพียงการปรับเปลี่ยน ประยุกต์ใช้ ให้เกิดความแตกต่างจากเดิมเพียงเล็กน้อย ก็ถือว่าได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในระดับหนึ่งแล้ว เช่นประยุกต์ใช้หรือการประสมวัสดุที่มีความหลากหลาย การปรับเปลี่ยนการใช้งาน การปรับเปลี่ยนการผลิต การเพิ่มเทคนิคการผลิต ฯลฯ เป็นต้น นักออกแบบเครื่องประดับหลายท่านที่มีชื่อเสียงระดับโลก มีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบเครื่องประดับให้เกิดความแตกต่างจากเครื่องประดับรูปแบบเดิม ซึ่งเป็นเพียงแคโลหะมีค่า ดังเช่นเงินกับทองคำเท่านั้น ดังตัวอย่างรูปแบบเครื่องประดับ รูปที่ 7 - 8

รูปที่ 7 ตัวอย่างรูปแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ของอิมโกะ โอเย นักออกแบบเครื่องประดับชาวญี่ปุ่น

ที่มา : Emiko Oye .(2019). <http://www.facerejewelryart.com/artist.php?id=116>

จากรูปที่ 7 เห็นได้ว่ารูปแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ของอิมโกะ โอเย นักออกแบบเครื่องประดับชาวญี่ปุ่นที่ใช้วัสดุชนิดอื่นนอกเหนือจากโลหะเงินและทองคำ เช่น พลาสติก หรือไม้ มาขึ้นรูปเป็นทรงสี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม และวงกลม ที่มีลักษณะคล้ายกับตัวต่อเลโก้ ซึ่งเป็นของเด็กเล่น แล้วนำมาประกอบหรือจัดวางเป็นสร้อยคอที่หลากหลายรูปแบบ สร้อยคอแต่ละแบบมีชิ้นส่วนของรูปทรงประกอบกันโดยอาศัยหลักการออกแบบในเรื่องการซ้ำกันของรูปทรง (Repetition) และหลักการของความสมดุล (Balance) บางชิ้นงานอาจจัดวางรูปทรงที่มีสีต่างกันทำให้เกิดการตัดกันของสี (Contrast) ความสวยงามของเครื่องประดับแบบนี้อยู่ที่จังหวะการซ้ำกันของรูปทรง ที่ทำให้เกิดมิติ ถึงแม้ว่าสร้อยคอชิ้นนี้ไม่อาจใช้สวมใส่ในชีวิตประจำวันได้ เนื่องจากมีขนาดใหญ่ แต่ก็เป็นการแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบเครื่องประดับอย่างเป็นรูปธรรม สร้อยคอชิ้นนี้หากต้องการผลิตเพื่อให้ใช้ในชีวิตประจำวันและจำหน่ายในเชิงพาณิชย์ อาจทำได้โดยการลดขนาดให้เล็กลงให้เหมาะสมกับสัดส่วนของร่างกาย และตัดทอนจำนวนชิ้นส่วนลง

รูปที่ 8 ตัวอย่างรูปแบบเชิงสร้างสรรค์ กริลล์ (Grill Jewelry) ของวัยรุ่นชายอเมริกันซึ่งแสดงออกถึงบทบาทความเป็นตัวตน
ที่มา : The Official Jewelry Thread Vol. 11.<http://niketalk.com/t/127594/the-official-jewelry-thread-vol-11-i-sneezed-on-you/27270>

จากรูปที่ 8 เห็นได้ว่ารูปแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ กริลล์ (Grill Jewelry) ของวัยรุ่นชายอเมริกัน ซึ่งแสดงออกถึงบทบาทความเป็นตัวตนของผู้ชายวัยรุ่น เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยแห่งความสนุกสนานชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ เครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์รูปแบบนี้อาจเป็นการนำโลหะ หรือพลอยสีต่างๆ มาประดับตกแต่งที่ฟันของตนเอง ด้วยมีความคิดนอกกรอบที่ว่าเครื่องประดับไม่จำเป็นต้องเป็นสร้อยคอ แหวน กำไล ต่างหู เท่านั้น แต่อาจเป็นเครื่องประดับที่ตกแต่งฟันในปากก็ได้ เมื่อผู้ใช้มีรอยยิ้ม ก็จะมองเห็นโลหะและพลอยที่ประดับอย่างชัดเจน ผู้สวมใส่อาจเกิดความมั่นใจเมื่อใช้เครื่องประดับนี้ ความสวยงามของเครื่องประดับรูปแบบนี้อยู่ที่ความแวววาวของเนื้อโลหะและเม็ดอัญมณีที่ประดับ

เครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน

ดังได้กล่าวแล้วในตอนต้นว่าเครื่องประดับเป็นสิ่งควบคู่กับเสื้อผ้าของผู้คนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งเสื้อผ้าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิตประจำวัน ในขณะที่เครื่องประดับอาจเป็นเพียงปัจจัยที่ 5 เท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามตราบตาที่ผู้คนยังมีพฤติกรรมในการตกแต่งร่างกายให้สวยงามแล้ว เครื่องประดับก็ยังคงเป็นสิ่งสำคัญในลำดับต้นๆ รองจากเสื้อผ้า ปัจจุบันในวงการธุรกิจเครื่องประดับของไทยมีการผลิตเครื่องประดับที่หลากหลายรูปแบบ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้คนที่หลากหลายอายุ และวัย ด้วยเช่นกัน ผู้เขียนพบว่าผู้ใช้เครื่องประดับในปัจจุบันนั้น กลุ่มหนึ่งเป็นผู้ที่ยังนิยมรูปแบบเครื่องประดับที่เรียบง่ายยังยึดติดกับความคิดเดิม ไม่คำนึงถึงรูปแบบที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์มากนัก กับอีกกลุ่มหนึ่งเป็นผู้ที่มีรสนิยมในการแต่งกาย ไม่ยึดติดกับความคิดเดิม ชอบรูปแบบเครื่องประดับที่มีความแปลกใหม่

หากพิจารณาในประเด็นของการแข่งขันทางธุรกิจในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้น รูปแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์น่าจะเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับยุคดังกล่าวได้มากที่สุด เนื่องจากการออกแบบนั้นถือเป็นความคิดเบื้องต้นหรือขั้นตอนแรกในอุตสาหกรรมเครื่องประดับที่จะส่งต่อไปยังกระบวนการผลิตเครื่องประดับ นอกจากนี้ยอดขายจำหน่ายเครื่องประดับที่มากหรือน้อยนั้นส่วนหนึ่งมาจากการออกแบบเครื่องประดับให้มีรูปแบบที่ต่างจากเดิม

เครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทยปัจจุบันอาจอยู่ในรูปแบบของศิลปะเครื่องประดับ (Jewelry Art) ที่มุ่งเน้นความสวยงาม และจินตนาการเป็นหลัก เครื่องประดับแนวศิลปะนี้ไม่เน้นการสวมใส่ในชีวิตประจำวัน แต่นิยมใช้ในงานเฉพาะที่ หรือเฉพาะกลุ่มคน เพื่อจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การประกวดรูปแบบเครื่องประดับ การจัดนิทรรศการ การเดินแสดงแบบเครื่องประดับ ที่สื่อให้ผู้คนที่ได้รับรู้ถึงคุณค่า ความสวยงาม และจินตนาการ ซึ่งความสวยงามของเครื่องประดับนั้นอยู่ที่การจัดองค์ประกอบในทางศิลปะ (Composition) เช่น การนำจุด เส้น รูปทรง สี ฯลฯ มาจัดวางให้เกิดความลงตัว ขนาดของเครื่องประดับที่มีชิ้นส่วนประกอบรวมกันเป็นจำนวนมาก ให้ความรู้สึกถึงความยิ่งใหญ่ อลังการ ดังตัวอย่างรูปแบบเครื่องประดับ รูปที่ 9

รูปที่ 9 ตัวอย่างรูปแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ในแนวศิลปะ (Jewelry Art)

ที่มา : ผลงานออกแบบของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปี 4 วิชาเอกออกแบบเครื่องประดับ

บทสรุปเกี่ยวกับเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์

ดังที่กล่าวมาเห็นได้ว่าเครื่องประดับเป็นสิ่งที่ควบคู่กับการแต่งกายของผู้คนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และมีการพัฒนารูปแบบอย่างต่อเนื่อง เครื่องประดับถือเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อผู้คนนอกเหนือจากปัจจัย 4 ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นสิ่งเน้นการใช้ตกแต่งร่างกายให้สวยงามรวมถึงการเสริมบุคลิกของแต่ละบุคคล เครื่องประดับแต่ละแห่งหรือแต่ละพื้นที่มีรูปแบบ ลักษณะแตกต่างกัน ตามความเชื่อ ธรรมเนียม วัฒนธรรม เครื่องประดับ จำแนกความหมายได้ 3 ประการ คือ ความหมายที่ 1 เป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคล หมายถึง สิ่งของ ที่ใช้ตกแต่ง ร่างกาย เพื่อความสวยงาม แสดงสถานภาพของสังคม ความหมายที่ 2 เป็นความหมายในเชิงพาณิชย์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจ หมายถึง สิ่งของที่ผู้ผลิต ผลิตขึ้น ด้วยมือหรือกรรมวิธีทางอุตสาหกรรม เพื่อจำหน่ายให้อีกบุคคลหนึ่ง เพื่อนำไปตกแต่งร่างกายให้สวยงาม และความหมายที่ 3 เป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในทางศิลปะ หมายถึง สิ่งของที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อเน้นการรับรู้ในทางความคิดและจินตนาการ เพื่อให้เกิดคุณค่าและการจรจรโลกรู้สึกทางกายและทางใจ

วิวัฒนาการของเครื่องประดับเริ่มต้นจากการที่มนุษย์สักร่างกายรูปแบบต่าง ๆ แล้วมีการพัฒนามาใช้วัสดุใกล้ตัวที่หาได้ง่าย เช่น เปลือกหอย รากไม้ ใบไม้ กระดุกสัตว์ เขาสัตว์ เป็นต้น ยุคต่อมาเมื่อ ในยุคต่อมาเมื่อมนุษย์รู้จักการใช้โลหะ จึงได้นำโลหะชนิดต่างๆ มาหลอมและแปรรูปเป็นเครื่องประดับ โดยใช้โลหะเงินและทองคำ ตามลำดับ เครื่องประดับมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย ในฐานะที่เป็นสินค้าส่งออก 1 ใน 10 ของสินค้าที่สำคัญส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ ถึงแม้ระบบเศรษฐกิจจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร สินค้าประเภทเครื่องประดับยังติดอยู่ในกลุ่มสินค้าส่งออก 1 ใน 10 อยู่เสมออย่าง

ต่อเนื่อง สาเหตุที่เครื่องประดับได้รับความนิยมทั้งในระดับผู้บริโภคและการส่งออกจำหน่ายนั้น เนื่องจากมีช่างมือที่สามารถผลิตชิ้นงานได้อย่างประณีต สวยงาม รวมถึงมีการออกแบบหรือสร้างสรรค์ให้มีรูปแบบที่ใช้จินตนาการมากขึ้น เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง สำหรับการสร้างสรรค์เครื่องประดับที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คนนั้น สามารถจำแนกได้ 3 ยุคคือ ยุคที่ 1 ยุคแห่งการเรียนรู้ เป็นยุคที่ผู้คนยังไม่ติดต่อสื่อสารกันในวงกว้าง แต่เริ่มเสาะแสวงหา เรียนรู้ จากสิ่งรอบตัวแล้วนำมาสร้างสรรค์รูปแบบเครื่องประดับมาสวมใส่ ยุคที่ 2 ยุคแห่งการสวมใส่ เป็นยุคที่ผู้คนสวมใส่เครื่องประดับมากขึ้น เนื่องจากติดต่อสื่อสารกันมากขึ้น จึงเน้นความสำคัญของตนเอง มีการใช้ความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น รูปแบบจึงมีหลากหลายมากขึ้น และยุคที่ 3 เป็นยุคแห่งการสร้างสรรค์ เป็นยุคที่ผู้คนต้องการรูปแบบเครื่องประดับที่สวยงามมากขึ้น มีเครื่องมือติดต่อสื่อสารที่ทันสมัย มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ก้าวล้ำขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง ที่นำมาช่วยในการสร้างสรรค์รูปแบบเครื่องประดับได้อย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาอันสั้น

เครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ในปัจจุบัน จำแนกเป็น 3 รูปแบบหลัก คือ รูปแบบที่เกิดจากการใช้วัสดุ เป็นการเน้นคุณค่าของวัสดุที่ทำตัวเรือนและอัญมณีที่ประดับ รูปแบบที่เกิดจากการใช้เทคนิคการผลิต เป็นการเน้นคุณค่าของวิธีการและเทคนิคการขึ้นรูปตัวเรือน และ รูปแบบที่เกิดจากการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรม เป็นการเน้นคุณค่าของเนื้อหา เรื่องราว ต่างๆ ที่เป็นวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น เครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์นับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและโดดเด่นในยุคของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นอกเหนือจากผลิตภัณฑ์อื่นๆ เนื่องจากในยุคนี้เน้นความสำคัญของการนำสินค้า ผลิตภัณฑ์ ต่างๆ มาสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยกระบวนการออกแบบเครื่องประดับยังสามารถตอบสนองต่อรสนิยมของผู้คนกลุ่มหนึ่งที่ต้องการรูปแบบแตกต่างจากเดิม และอาจส่งผลในเชิงพาณิชย์ให้ยอดจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งในการออกแบบเครื่องประดับคือต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล และผนวกกับเทคโนโลยี นวัตกรรมต่างๆ อีกด้วย รูปแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ที่ออกแบบและผลิตจริงเป็นชิ้นงานแล้ว อาจใช้ในชีวิตประจำวันหรือไม่ใช้ก็ได้ แต่ได้สะท้อนถึงจินตนาการและความคิดของผู้คนในเชิงสร้างสรรค์ ผู้มีบทบาทสำคัญในการออกแบบเครื่องประดับสร้างสรรค์ คือ นักออกแบบเครื่องประดับ โดยเฉพาะนักออกแบบระดับโลก แต่ทั้งนี้ นักออกแบบเครื่องประดับของไทย ต่างก็มีชื่อเสียงในการสร้างสรรค์เครื่องประดับอยู่ในลำดับต้นๆ ของภูมิภาคนี้

การวิเคราะห์เครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์

ผู้เขียนในฐานะเป็นผู้สอนทางด้าน การออกแบบเครื่องประดับ ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย จึงขอวิเคราะห์เครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ ในประเด็นของรูปแบบและความสวยงาม ดังนี้

รูปแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์

1. เป็นรูปแบบเครื่องประดับที่มีการพัฒนารูปแบบขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง จากรูปแบบเครื่องประดับทั่วไปที่ใช้ในชีวิตประจำวัน
2. มีการใช้วัสดุต่างๆ หลากหลายมากขึ้น นอกเหนือจากโลหะเงินและทองคำ เช่น ไม้ พลาสติก กระดาษ ฯลฯ
3. เครื่องประดับสามารถใช้สวมกับส่วนต่างๆ ของร่างกายได้หลากหลาย นอกเหนือจากแหวน กำไล สร้อยคอ สร้อยข้อมือ และต่างหู เช่น ไหล่ หน้าอก น่อง ใบหน้า ฯลฯ
4. เครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์มีรูปแบบที่สามารถใช้สวมใส่ได้ทั้งในชีวิตประจำวันและเป็นลักษณะงานศิลปะ (Jewelry Art)

5. เครื่องประดับที่อยู่ในรูปแบบของศิลปะเครื่องประดับ (Jewelry Art) ไม่เน้นการสวมใส่ได้จริงในชีวิตประจำวัน แต่เป็นสิ่งแสดงถึงจินตนาการที่มีผลทางความรู้สึกด้านจิตใจมากกว่าความรู้สึกทางกาย

6. มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เข้ามาเป็นส่วนช่วยในการออกแบบและผลิตเครื่องประดับ

ความสวยงามของเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์

1. เป็นรูปแบบเครื่องประดับที่เน้นความสวยงาม จินตนาการเป็นลำดับแรก และการใช้งานเป็นลำดับรอง (Function Follow Form)

2. ความสวยงามของเครื่องประดับรูปแบบศิลปะเครื่องประดับ (Jewelry Art) เกิดจากชิ้นส่วนที่มีขนาดใหญ่และมีจำนวนชิ้นส่วนจำนวนมาก มีการเปลี่ยนแปลงรูปทรง สี ลวดลาย เทคนิคการผลิต เพื่อสื่อให้เห็นจินตนาการที่พัฒนาการก้าวล้ำจากปกติ

3. รูปแบบศิลปะเครื่องประดับ (Jewelry Art) มักใช้เนื้อหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาเป็นสิ่งบอกเล่าเรื่องราวหรือความรู้สึกผ่านความสวยงามของเครื่องประดับอย่างโดดเด่น

4. รูปแบบศิลปะเครื่องประดับ นิยมนำเสนอความสวยงามให้ผู้คนได้รับรู้ลักษณะของการจัดแสดง (Display) รูปแบบของนิทรรศการ การเดินแสดงแบบ หรือตัวนักออกแบบ

เครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ อาจเป็นทางเลือกหนึ่งของผู้คนที่มีความสนใจในการประดับตกแต่งร่างกาย ที่ไม่ยึดติดกับรูปแบบเครื่องประดับแบบเดิม ที่เป็นเพียงแคลโลหะเงินและทองคำ เท่านั้น วัสดุ เทคนิคการผลิต สามารถนำมาประยุกต์ออกแบบรวมถึงจินตนาการ แรงบันดาลใจทั้งหลาย สามารถนำมาสร้างสรรค์งานเครื่องประดับได้ทั้งสิ้น ผู้เขียนจึงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ดังนี้

1. รูปแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบที่มีมูลค่าเพิ่มทั้งในระดับผู้บริโภคและระดับของการจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ สอดคล้องกับยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์และอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการผลิต ส่งเสริม สนับสนุนให้เป็นสินค้ามีความสำคัญในลำดับต้นๆ ในระบบเศรษฐกิจของประเทศ

2. หน่วยงาน องค์กร ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ ควรให้ผู้คนมีส่วนร่วมในการใช้ความคิดสร้างสรรค์ด้านเครื่องประดับ ในรูปแบบของการประกวดออกแบบเครื่องประดับให้มากขึ้น เพื่อเป็นส่งเสริมกระบวนการคิดสร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับ

3. สถาบันการศึกษาที่สอนทางด้านเครื่องประดับ ควรบรรจุรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ให้นักศึกษาได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

4. ควรเปิดโอกาสนักศึกษาในสถาบันศึกษาด้านออกแบบเครื่องประดับได้มีโอกาสเรียนรู้ ทำงานกับ นักออกแบบเครื่องประดับที่มีชื่อเสียง

5. สถาบันการศึกษาควรเปิดหลักสูตรด้านการออกแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ให้มากขึ้น และควบคู่กับเนื้อหาทางด้านการผลิต

6. ควรจัดตั้งหอศิลปกรรม หรือพิพิธภัณฑ์ด้านเครื่องประดับโดยเฉพาะ ในจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญหรือเมืองแห่งการสร้างสรรค์ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต

7. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม ที่เหมาะสม ช่วยในการออกแบบและการผลิตเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ โดยให้พิจารณาต้นทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่
8. ควรนำรูปแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ จดสิทธิบัตร หรือลิขสิทธิ์ ให้แพร่หลายมากขึ้น เพื่อให้ผู้คนเห็นความสำคัญ และไม่ลอกเลียนแบบ ซึ่งการลอกเลียนแบบจะส่งผลให้ไม่เกิดความคิดสร้างสรรค์
9. เปิดโอกาสให้นักเรียน นักศึกษา ได้มีโอกาสช่วยเหลือผู้ประกอบการเครื่องประดับรายย่อย ในการออกแบบเครื่องประดับเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มมูลค่าแก่รูปแบบเครื่องประดับ
10. รัฐบาลอาจส่งเสริมให้พื้นที่หรือจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักเป็นเมืองแห่งการสร้างสรรค์เครื่องประดับ แล้วขยายผลไปสู่เมืองรอง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงพาณิชย์. (2562). **10 อันดับ สินค้าส่งออกของไทย**. ค้นเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2562, จาก <https://www.moc.go.th/index.php/flower-service-all-22/category/category-prod5-cc.html>
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2548). **ความคิดสร้างสรรค์ Creative thinking**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รชง ศรีลิโก. (2557). **เครื่องประดับ**. ใน สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม 34 เรื่องที่ 4 (e-book), ค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2562. จาก <http://kanchanapisek.or.th/kp6>
- สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ. (2561). **เครื่องประดับอัตลักษณ์ มรดกอันทรงคุณค่าของไทย**. ค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2562. จาก https://www.git.or.th/information_services.html
- สุภาวี ศรินครารณ. (2553). **แนวทางการพัฒนาเมืองสวยด้วยการสร้างสรรค์งานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย : กรณีศึกษา ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตแห่งชุมชนบ้านแม่หมี่ใน จังหวัดลำปาง กับพัฒนาการการสร้างสรรค์สุนทรียภาพของเครื่องประดับชาติพันธุ์ร่วมสมัย**. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม.
- อภิสิทธิ์ ไล่ศัตรูไกล (2561). เศรษฐกิจสร้างสรรค์ แบบจับต้องได้. **นิตยสาร คิด**, 91 (12), 28-32.
- Anthony Roussel.(2019). **15 Examples of Very Interesting Contemporary Jewelry**. from <https://expostulations.wordpress.com/tag/contemporary-jewelry/>
- Emiko Oye .(2019). **Collections**. from <http://www.facerejewelryart.com/artist.php?id=116>
- The History Of Jewelry Design**.(2019.December 7). From <https://www.britannica.com/art/jewelry/The-history-of-jewelry-design>
- The Official Jewelry Thread Vol. 11**.(2019.September 2). from <http://niketalk.com/t/127594/the-official-jewelry-thread-vol-11-i-sneezed-on-you/27270>